

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΗΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ Ἑλλάς, μέ τό πέμπτον εἰς τόν Κόσμον ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ κατέχει παγκοσμί-ως περίοπτον θέσιν μεταξύ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ θεσμοῦ, ἐφ' ὅσον προηγούνται αὐτῆς μόνον ἡ πρωτοπόρος Δανία (Γιουτλάνδη 1844), ἡ Ἀγγλία (Καϊμπριτζ καί Ὁξφόρδη 1861) καί ἡ Νορβηγία (1864), ἐνῶ ἔπονται αὐτῆς ἡ Φινλανδία (1869), ἡ Β. Ἀμερική (1885), ἡ Γαλλία (1898), ἡ Γερμανία κ.ἄ.

Μόλις 28 ἔτη μετά τήν ἴδρυσιν τοῦ Ὁθωνείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρώτου ΑΕΙ τῆς Πατρίδος μας), τό 1865, νεαροί Ἕλληνες ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν, οἱ ἐμπνευσμένοι ὁραματισταί: **Ἀλέξανδρος Ἀ.Σουτζος, Ἀλέξανδρος Ν.Κωστής, Ἄγγελος Σ.Βλάχος, Ἰωάννης Ἡ.Περβάνογλου, Ἰωάννης Γ.Σέχος, Μᾶρκος Ν.Δραγούμης, Νικόλαος Π.Δηλιγιάννης, Παναγιώτης Ἰ.Ρομπότης, Χαρίλαος Σ.Τρικούπης καί Νικόλαος Α.Μαυροκορδάτος** συνέλαβον τήν ρηξικέλευθον καί λίαν τολμηράν, διά τά μέτρα τῆς ἐποχῆς, ἰδέαν ἰδρύσεως τῆς ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, μέ ἀποκλειστικόν σκοπόν τήν ὅλως ἀφιλοκερδῆ ἀφιέρωσιν τῆς εἰς τόν Ἑλληνικόν Λαόν. Αὐτή, ὡς διάδοχος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὀλίγας μόλις δεκαετίας μετά τήν κατάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καί τήν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀνέλαβε τήν εὐγενῆ ἀποστολήν νά συμβάλλῃ εἰς τήν πνευματικήν ἀφύπνισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καί εἰς τήν ἠθικήν καλλιέργειάν του, διά τῆς διαδόσεως, ἐμπεδώσεως καί διαφυλάξεως τῶν Ἀξιῶν τοῦ Γένους καί τῶν Ἐθνικῶν μας Παραδόσεων. Εἶναι δέ ἄξιον ἐπισημάνσεως ὅτι μεταξύ τῶν ἀρχικῶν συνεργατῶν των, συμπεριλαμβάνονται καί Κυρίαί ὄπως αἱ: Εὐφροσύνη Τομπάζη, Ναταλία Ἀλ.Σούτζου, Μαρία Μπάρτ, Μάσιγγα Π.Κλάδου, Πριγκίπισσα Ρωξάνη Μιχ.Σούτζου, Σμαράγδω Μπαλταζῆ, Εὐφροσύνη Ξ. Λάνδερερ, Ζωή Μπαλταζῆ, Φιφή Α.Κουντουριώτου, Σμαράγδω Σούτζου, Τερψιχόρη Β.Μελά κ.ἄ.

Πρός ἐπίτευξιν τοῦ εὐγενοῦς, μεγαλεπηβόλου τούτου σκοποῦ συνεστήθη τό ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ, τό ὁποῖον ἀμέσως ἀπό τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους **1865-1866**, ἤρχισεν ἀθορύ-βως καί ἐντελῶς δωρεάν τήν πνευματικήν διακονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἐκτοτε δέ προσφέρει πρὸς ὅλους ὑψηλῆς στάθμης διά βίου Παιδείαν, εἰδικὰς γνώσεις καί ἐπιμόρφωσιν εἰς τὰς Ἐπιστήμας, τὰ Γράμματα καί τὰς Τέχνας.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ ὅλη προσπάθεια ἐστηρίχθη ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τόν ἀληθῆ, τον πράγματι ἀνιδιοτελεῆ ἐθελοντισμόν. Προθύμως καί ἀφιλοκερδῶς διαπρεπεῖς Ἐπιστήμονες,

μάλιστα δέ ἔγκριτοι Καθηγηταί τοῦ τότε μόνου Πανεπιστημίου (Ἀθηνῶν) μέ πρῶτον τόν μετέπειτα Πρύτανιν αὐτοῦ καί ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας, Παναγιώτην Ἰ. Ρομπότην, ἐδίδασκον μέ ἐνθουσιασμόν θεωρητικῶς καί πρακτικῶς, καινοτομοῦντες, πολλάκις, διά νεοεισαγομένων εἰς τήν Ἑλλάδα μαθημάτων, ὅπως ἀποκαλύπτουν τά προγράμματα τῆς πρώτης 50ετηρίδος. Σημειωτέον ὅτι ἡ διδασκαλία δέν διεκόπητο οὐδέ τάς Κυριακάς, μετά βεβαίως τήν Θ. Λειτουργίαν.

Παραλλήλως ὅμως ἡ Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ ἐλειτούργησεν ἀπό τοῦ 1873 καί τό π ρ ῶ τ ο ν , ἐπί πολλά δέ ἔτη μοναδικόν εἰς τήν Ἑλλάδα, ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΩΝ, παρέχον διδασκαλίαν ἀναγνώσεως, γραφῆς καί στοιχείων πρακτικῆς ἀριθμητικῆς.

Χαρακτηριστικῶς ὡς χώρος λειτουργίας τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ἐπελέγη ἡ νέα Ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν, κατ' ἀντιστοιχίαν πρός τήν ἀρχαίαν Ἀγοράν μέ τόν βαρυσήμαντον θεσμόν της. Χάρις εἰς τήν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καί μέ τήν συγκινητικήν συνδρομήν, συχνάκις ἐκ τοῦ ὑστερήματος, εὐγενῶν ψυχῶν καί χωρίς κρατικήν ἐπιχορήγησιν, κατωρθώθη ἐν τέλει ἀπό τοῦ 1888, διά τῶν ἀόκνων, μετ' αὐτοθυσίας προσπαθειῶν τοῦ ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας, ἐπιφανοῦς Προέδρου της Νικολάου Π. Δηλιγιάννη, Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἡ ιδιόκτητος καί μόνιμος Στέγη (Εὐριπίδου 12) τῆς Ἑταιρείας, ὅπου καί σήμερα ἐδρεύει.

Ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν ὡς ὄρος τό ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ, ὅμως, προκειμένου νά γίνηται ἀμέσως ἐμφανές ὅτι τοῦτο λειτουργεῖ μετά τό πέρας ἐργασίας, ἐχρησιμοποιεῖτο καί τό ΕΣΠΕΡΙΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ. Ἐν τέλει ὅμως ὁ ὄρος ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ κατίσχυσεν ἀπό τοῦ 1952, ὅταν ἡ Ἑταιρεία τό ἀνασυνεκρότησε, μετά τάς ἐθνικάς περιπετείας, ἀποδεσμεύσασα τό κτήριόν της ἀπό τήν ἐπίταξιν.

Ἀπό τῆς ἔδρας τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ τῆς Ἑταιρείας παρήλασαν ἐπιφανεῖς Ἕλληνες (βλ. σχετικόν πίνακα), ἡ δέ ἀκτινοβολία του ὑπῆρξε μεγάλη, καί ἐνίοτε καθοριστική, εἰς τήν διαμόρφωσιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους. Θέματα διδασκαλίας του καί ἐκεῖ διατυπωθεῖσαι θέσεις ἔφθασαν εἰς τήν Βουλήν τῶν Ἑλλήνων καί ἀπετέλεσαν θέματα συζητήσεών της, κατέληξαν δέ, ἐν τέλει, νά θεσμοθετηθοῦν. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν μόνον τήν **καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας**, τήν **μεταρρύθμισιν τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος** καί **βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν κρατήσεως ἐπί τό ἀνθρωπιστικώτερον**, τήν **ψήφισιν ἐκλογικοῦ νόμου**. Ἀπό δέ τοῦ βήματος τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ὁ διάσημος συνταγματολόγος μας Νικόλαος Σαρίπολος ἐπρωτοστάει εἰς τάς τοιαύτας πρωτοβουλίας τῆς Ἑταιρείας. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης παρουσίασε διά πρώτην φοράν (1892) τήν μετάφρασίν του τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλά καί εἰς τό ἐν Ἑλλάδι **κίνημα ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός**

καί μάλιστα **τῆς ψήφου** της παρέσχε τήν δυνατότητα ἐκφράσεως τῶν ἀπόψεων του (1921) κλπ.

Πρέπει νά ἐπισημανθῆ καί ἡ οὐσιώδης προσφορά τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ εἰς τήν ἐθνικήν ἀφύπνισιν. Ἀπό τοῦ βήματός του, κατά τό κρίσιμον διά τήν Μακεδονίαν μας ἔτος 1903, ὁ φλογερός πατριώτης διαπρεπής Καθηγητής τῆς Νομικῆς Σχολῆς Νεοκλῆς Καζάζης ἔδωκε τάς περιφήμους 14 διαλέξεις του πρός ἀνόρθωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ Ἕθνους, μετά τόν ἀτυχή πόλεμον τοῦ 1897. Μάλιστα καί εἰς τούς κόλπους τῆς *Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ* ἐξεκολάφθη ὁ Μακεδονικός Ἄγών, εἰς δέ τούς χώρους τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ της συνεκεντρώθησαν ὁ θρυλικός Παῦλος Μελάς, μετά τῶν ἠρωϊκῶν συνεργατῶν του καί τῶν ἐφοδίων τους, προπαρασκευαζόμενοι διά τήν μυστικήν ἐκστρατείαν των εἰς τήν μαρτυρικήν Μακεδονίαν.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας τό γεγονός ὅτι ἤδη τό 1869 ἡ *Ἐταιρεία*, πρός προαγωγήν τῶν σκοπῶν τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ της, ἤρχισε τάς ἐκδόσεις δωρεάν διανεμομένων βιβλίων μέ πρῶτον ἐκεῖνον τοῦ Νικολάου Μ. Δραγούμη, *Ἐγκόλπιον τοῦ Ἐργατικοῦ Λαοῦ ἢ Συμβουλαί πρός τούς Χειρώνακτας* (σελ.216), Ἀθήναι 1869, τό ὅποϊον ἠκολούθησαν καί ἄλλα ἀξιόλογα. Κατά δέ τό πρόσφατον παρελθόν (1973-1982), προεδρεύοντος τοῦ Καθηγητοῦ Στυλιανοῦ Γ. Κορρέ, κτίτορος τοῦ ἀνοικοδομηθέντος Μεγάρου τῆς Ἐταιρείας (Εὐριπίδου 12), ἐξεδόθησαν τά εὐρύτατα κυκλοφορηθέντα 17 τομίδια τῶν «Μορφωτικῶν Ἐκδόσεων».